

แผนการใช้ที่ดิน ตำบลบ้านเอื้อม

อำเภอเมืองลำปาง

จังหวัดลำปาง

สถานีพัฒนาที่ดินลำปาง สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 6

กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กันยายน 2566

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเอื้อม

อำเภอเมืองลำปาง

จังหวัดลำปาง

สถานีพัฒนาที่ดินลำปาง สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 6
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

การจัดทำแผนการใช้ที่ดินดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 72 (1) ที่ได้บัญญัติให้มีการวางแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยแผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเอื้อม อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง ได้นำแนวคิดขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations :FAO) และ โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme :UNEP) มาปรับใช้ คือ ความเหมาะสมทางกายภาพ ความเหมาะสมทางเศรษฐกิจ การยอมรับจากสังคม การสร้างความยั่งยืน ให้สิ่งแวดล้อม และเสนอทางเลือกการใช้ที่ดิน ร่วมกับวิธีการที่จำเป็นอื่น ๆ เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA) การประเมินคุณภาพที่ดิน เป็นต้น

สถานีพัฒนาที่ดินลำปาง สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 6 ร่วมกับกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน ในการดำเนินงานวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล โดยพิจารณาภาพรวมของสภาพปัญหาในด้านต่างๆ ทั้งด้าน กายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การวางแผนการใช้ที่ดินที่สอดคล้องกับ ศักยภาพของพื้นที่ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ในการระบุปัญหา ความต้องการของเกษตรกร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ สพด. ได้จัดทำแผนกิจกรรม/โครงการ เพื่อขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดินให้เป็น รูปธรรมเพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการใช้ที่ดินอย่างถูกต้องเหมาะสม รักษาสภาพแวดล้อม และ อนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สถานีพัฒนาที่ดินลำปาง
กันยายน 2567

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ง
สารบัญรูป	จ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน	1-1
1.2 หลักการและเหตุผล	1-1
1.3 วัตถุประสงค์	1-1
1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน	1-1
1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน	1-2
1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล	1-2
บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป	
2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต	2-1
2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง	2-1
2.3 สภาพภูมิประเทศ	2-3
2.4 สภาพภูมิอากาศ	2-3
2.5 สภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน	2-5
2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม	2-10
บทที่ 3 สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ	
3.1 ทรัพยากรป่าไม้	3-1
3.2 ทรัพยากรน้ำ	3-2
3.3 ทรัพยากรดิน	3-2
บทที่ 4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA)	
4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)	4-1
4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน	4-4
บทที่ 5 การประเมินคุณภาพที่ดิน	
5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ	5-1
5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล	5-2
5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน	5-2

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 แผนการใช้ที่ดิน	
6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	6-1
6.2 แผนการใช้ที่ดิน	6-2
บทที่ 7 การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน	
7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน	7-1
7.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน	7-1
7.3 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น	7-2
7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	7-2
เอกสารอ้างอิง	8-1

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดลำปาง	2-4
2-2	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	2-6
2-3	จำนวนประชากรและครัวเรือนตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ปี 2566	2-10
2-4	จำนวนและสัดส่วนครัวเรือนเกษตรตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ปี 2566	2-11
2-5	รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือนตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ปี 2566	2-13
3-1	สมบัติดิน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	3-5
5-1	ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	5-2
5-2	ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	5-3
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	6-5
7-1	กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตการใช้ที่ดินที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2568-2572	7-4
7-2	สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน	7-6
7-3	เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณโครงการนำร่อง ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง แผน 5 ปี (พ.ศ. 2568-2572)	7-7

สารบัญญรูป

รูปที่		หน้า
1-1	กรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	1-3
2-1	ที่ตั้งและอาณาเขตตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	2-2
2-2	สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดลำปาง	2-4
2-3	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	2-9
2-4	สัดส่วนครัวเรือนเกษตร ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	2-11
2-5	รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ปี 2566	2-12
3-1	ทรัพยากรดิน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	3-7
4-1	การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	4-3
4-2	ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	4-4
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	6-6

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 72 รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(1)วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และศักยภาพของที่ดิน ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน...

1.2 หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันกรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการวางแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นการวางกรอบเชิงนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการเกษตรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนและในขณะเดียวกันต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการรักษาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและรักษาฐานการผลิตด้านทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน แผนการใช้ที่ดินระดับตำบลจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าว

ทั้งนี้กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการราชการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อให้ บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ “เป็นองค์การอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของประเด็นในการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินด้วย ชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดดินที่มีมูลค่าสูงไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด ซึ่งบริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติได้กำหนดให้ร้อยละของแผน การใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั้งประเทศ ภายใน ปี 2570 (ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อรักษาเสถียรภาพของทรัพยากรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนภายใต้การพัฒนาด้านต่าง ๆ ของตำบล

1.3.2 เพื่อให้การใช้ที่ดินมีผลตอบแทนสูงสุดต่อหน่วยเนื้อที่อย่างยั่งยืน

1.3.3 เพื่อให้เกิดการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น และอยู่บนหลักการของโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio – Circular – Green Economy: BCG Model)

1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน

1.4.1 ระยะเวลา 1 ตุลาคม 2566–30 กันยายน 2567

1.4.2 สถานที่ ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.5.1 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและพหุภูมิ ประกอบด้วย

1) ด้านกายภาพ ได้แก่ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ภูมิอากาศ สภาพการใช้ที่ดิน เขตป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

2) ด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การถือครองที่ดิน ลักษณะทางเศรษฐกิจของตำบล จำนวนประชากร เป็นต้น

3) ด้านนโยบายและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ยุทธศาสตร์ภาค แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล

1.5.2 จัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA) เพื่อรับฟังความคิดเห็น ประเด็นปัญหา ความต้องการด้านต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเกษตรกรในตำบล

1.5.3 ประเมินคุณภาพของที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกที่มีมูลค่าของตำบล

1.5.4 สังเคราะห์ข้อมูลจากข้อ 1.5.1 ถึง 1.5.3 เพื่อใช้ประกอบการวางแผนการใช้ที่ดิน

1.5.5 กำหนด (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

1.5.6 รับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อ (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น

1.5.7 ปรับปรุง (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินฉบับสมบูรณ์

1.5.8 นำแผนการใช้ที่ดินเข้าสู่คณะทำงานวิชาการของเขตฯ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของเนื้อหาและองค์ประกอบ

1.5.9 เผยแพร่แผนการใช้ที่ดินเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นำแผนการใช้ที่ดินที่จัดทำขึ้นไปประกอบการจัดทำแผนการพัฒนาของตำบล เพื่อนำไปสู่การของบประมาณที่มีความสอดคล้องกับศักยภาพด้านการผลิตและสถานภาพของทรัพยากรของตำบล

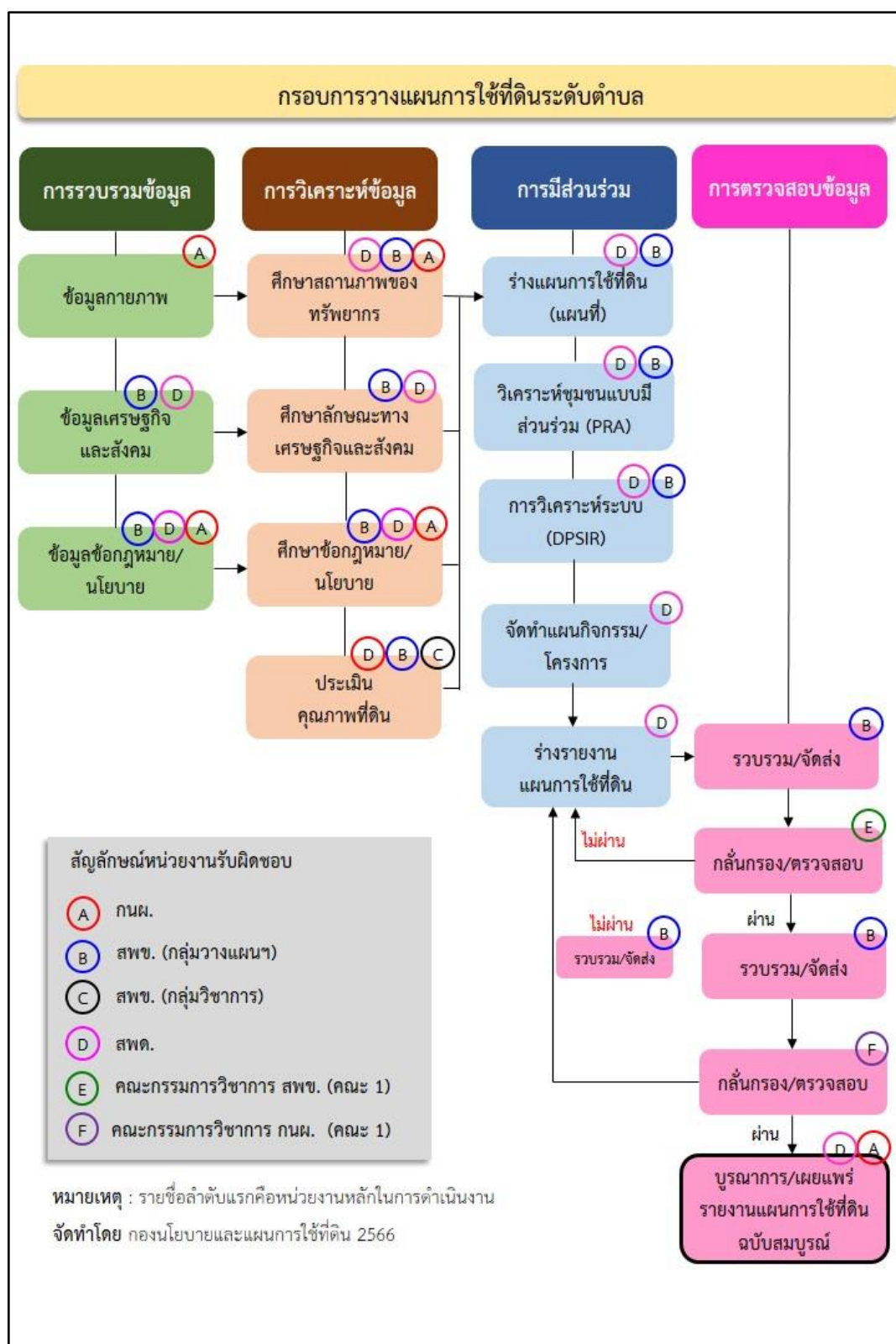
2) กรมพัฒนาที่ดิน โดยสถานีพัฒนาที่ดิน กำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขตและสามารถใช้ประกอบการของบประมาณในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ

3) หน่วยงานราชการอื่น ๆ สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขต

จากขั้นตอนที่กล่าวข้างต้น สามารถจัดทำกรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล แสดงดังรูปที่ 1-1

1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล

“พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ยกมาตรฐานคุณภาพชีวิต ส่งเสริมเศรษฐกิจให้ชุมชน รณรงค์การมีส่วนร่วม และเป็นศูนย์รวมการให้บริการประชาชน” (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเอื้อม, 2567)

รูปที่ 1-1 กรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเมืองลำปาง มีพื้นที่ประมาณ 184.61 ตารางกิโลเมตร หรือ 115,379 ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ (รูปที่ 2-1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลแม่ทา อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ ตำบลบ้านค่า อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลวอแก้ว ตำบลหนองหล่ม อำเภอห้างฉัตร ตำบลบ้านเอื้อม ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ตำบลวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง

ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง แบ่งส่วนการปกครองออกเป็น 15 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านเอื้อม	หมู่ที่ 9 บ้านผึ้ง
หมู่ที่ 2 บ้านสบเฟือง	หมู่ที่ 10 บ้านทุ่งปงเรียน
หมู่ที่ 3 บ้านสัก	หมู่ที่ 11 บ้านปง
หมู่ที่ 4 บ้านห้วยลึก	หมู่ที่ 12 บ้านทุ่งกล้วยใต้
หมู่ที่ 5 บ้านทุ่งกล้วย	หมู่ที่ 13 บ้านห้วยไร่
หมู่ที่ 6 บ้านแม่ตำ	หมู่ที่ 14 บ้านแม่ตำใต้
หมู่ที่ 7 บ้านแม่เฟือง	หมู่ที่ 15 บ้านโป่งหลวง
หมู่ที่ 8 บ้านฮ้อง	

2.3 สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ทั่วไปส่วนใหญ่เป็นที่ลาดชันสูง มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ ลูกคลื่นลอนลาด ลูกคลื่นลอนชัน เนินเขา และพื้นที่สูงชันเป็นพื้นที่ภูเขาที่มีความสูงประมาณ 300-1,100 เมตรจากระดับทะเลปานกลาง มีน้ำแม่ต้า น้ำแม่ตุ๋ย น้ำแม่เฟือง เป็นทางน้ำสายหลัก และมีลำน้ำ ลำห้วยขนาดเล็กมากมาย เช่น ห้วยแม่เฟืองน้อย ห้วยแม่ทรายคำ ห้วยแม่ก่ง ห้วยแม่เกียง ห้วยตุ้ม ห้วยก้าง ห้วยแม่ผาง

2.4 สภาพภูมิอากาศ

จากการศึกษาสถิติภูมิอากาศคาบ 30 ปี พ.ศ. 2537-2566 พบว่า ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 อุณหภูมิ

มีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยทั้งปี 26.8 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 38.4 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 15.7 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคม

2.4.2 ปริมาณน้ำฝน

มีปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปี 1,133.2 มิลลิเมตร มีฝนตกประมาณ 116 วัน เดือนที่มีฝนตกมากที่สุด ในเดือนกันยายน มีปริมาณฝน 220.2 มิลลิเมตร และมีฝนตกประมาณ 18 วัน

2.4.3 สมดุลน้ำเพื่อการเกษตร

จากข้อมูลสถิติภูมิอากาศในคาบ 30 ปี พ.ศ. 2537-2566 ณ สถานีตรวจอากาศ จังหวัดลำปาง ได้นำมาวิเคราะห์สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาช่วงฤดูการเพาะปลูกพืช ตลอดจนช่วงระยะเวลาที่พืชเสี่ยงต่อการขาดน้ำ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ คือ ปริมาณน้ำฝน และศักยภาพการคายระเหยน้ำอ้างอิง (ET_o) ซึ่งคำนวณด้วยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0 โดยใช้สมการ Penman-Monteith สามารถสรุปสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตรในเขตอาศัยน้ำฝนได้ดังนี้

ช่วงที่เหมาะสมต่อการปลูกพืช เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช เป็นช่วงที่ดินมีความชุ่มชื้นพอเหมาะต่อการเพาะปลูกพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่กลางเดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤศจิกายน

ช่วงที่มีน้ำมากเกินพอ เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่าการระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนถึงปลายเดือนตุลาคม

ช่วงขาดน้ำ เป็นช่วงฤดูแล้งที่ค่าปริมาณน้ำฝนน้อยกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งพืชอาจเสียหายจากการขาดแคลนน้ำได้ ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนพฤศจิกายน ถึงต้นเดือนเมษายน (ตารางที่ 2-1 และรูปที่ 2-2)

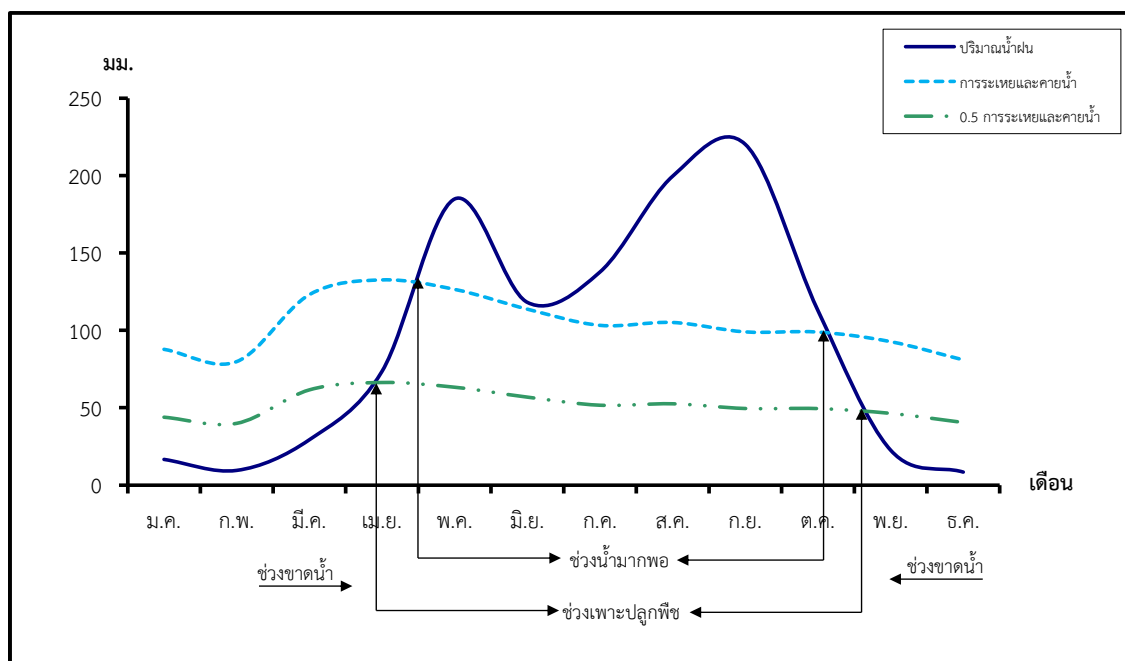
ตารางที่ 2-1 สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดลำปาง¹

เดือน	อุณหภูมิ (°ซ.)			ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	ศักยภาพการคายระเหยน้ำ ² (มม.)	ปริมาณฝนใช้การ ² (มม.)
	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย					
ม.ค.	15.7	31.9	22.7	71.0	16.6	1.9	87.7	16.2
ก.พ.	17.3	34.7	25.2	63.0	9.5	1.8	79.8	9.4
มี.ค.	20.7	37.3	28.4	58.0	29.3	3.8	123.1	27.9
เม.ย.	23.9	38.4	30.3	60.0	73.5	7.2	132.6	64.9
พ.ค.	24.5	35.9	29.2	72.0	184.9	15.1	126.5	130.2
มิ.ย.	24.6	34.6	28.6	75.0	118.1	15.4	113.7	95.8
ก.ค.	24.4	33.7	28.1	78.0	137.7	17.6	103.2	107.4
ส.ค.	24.1	33.1	27.6	81.0	199.6	19.1	105.1	135.9
ก.ย.	23.3	33.2	27.3	83.0	220.2	18.3	99.0	142.6
ต.ค.	22.6	32.8	26.6	82.0	112.8	11.3	98.9	92.4
พ.ย.	19.8	32.3	25.0	79.0	22.6	3.4	92.7	21.8
ธ.ค.	16.5	30.9	22.6	76.0	8.4	1.4	80.9	8.3
เฉลี่ย	21.5	34.1	26.8	73.2	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	1,133.2	116.3	1,243.2	852.8

หมายเหตุ : ¹ เป็นสถานีตรวจอากาศที่ใกล้พื้นที่ตำบลมากที่สุด

² จากการคำนวณโดยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (2567)

รูปที่ 2-2 สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดลำปาง

2.5 สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบัน

จากฐานข้อมูลของกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน (2567) พบว่า สภาพการใช้ที่ดินตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ซึ่งสำรวจโดยกลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน ประกอบด้วยประเภทการใช้ที่ดินต่าง ๆ ดังนี้

2.5.1 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 6,021 ไร่ หรือร้อยละ 5.23 ของเนื้อที่ตำบล

2.5.2 พื้นที่เกษตรกรรมมีเนื้อที่ 39,386 ไร่ หรือร้อยละ 34.12 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย การใช้ประโยชน์ที่ดินด้านเกษตรกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) พื้นที่นา มีเนื้อที่ 11,831 ไร่ หรือร้อยละ 10.25 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ นาข้าว นาข้าว+ข้าวโพด นาข้าว+มันสำปะหลัง

2) พืชไร่ มีเนื้อที่ 16,202 ไร่ หรือร้อยละ 14.03 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง

3) ไม้ยืนต้น มีเนื้อที่ 10,223 ไร่ หรือร้อยละ 8.86 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ยางพารา สัก ยูคาลิปตัส

4) ไม้ผล มีเนื้อที่ 696 ไร่ หรือร้อยละ 0.61 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ลำไย มะม่วง มะขาม

5) พืชสวน มีเนื้อที่ 14 ไร่ หรือร้อยละ 0.01 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ พืชสวนผสม พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ

6) ไร่หมุนเวียน มีเนื้อที่ 252 ไร่ หรือร้อยละ 0.22 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ข้าวโพด (ไร่หมุนเวียน)

7) พืชไร่เลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ 168 ไร่ หรือร้อยละ 0.14 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีก โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า โรงเรือนเลี้ยงสุกร

2.5.3 พื้นที่ป่า มีเนื้อที่ 66,497 ไร่ หรือร้อยละ 57.64 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ป่าไม่ผลัดใบสมบูรณ์ ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู

2.5.4 พื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 1,463 ไร่ หรือร้อยละ 1.27 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำในไร่นา

2.5.5 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 2,012 ไร่ หรือร้อยละ 1.74 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ พืชไร่สลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ บ่อทราย พื้นที่ลุ่ม

ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดินตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
U	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	6,021	5.23
U200	หมู่บ้าน/ที่ดินจัดสรรร้าง	1	-
U201	หมู่บ้านบนพื้นราบ	3,393	2.94
U301	สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ	251	0.22
U502	โรงงานอุตสาหกรรม	2,211	1.92
U503	ลานตากและแหล่งรับซื้อทางการเกษตร	10	0.01
U600	สถานที่ร้าง	64	0.06
U602	รีสอร์ท โรงแรม เกสต์เฮาส์	60	0.05
U603	สุสาน ป่าช้า	31	0.03
A	พื้นที่เกษตรกรรม	39,386	34.12
A100	นาไร่	9	0.01
A101	นาข้าว	11,664	10.11
A101+A202	นาข้าว+ข้าวโพด	132	0.11
A101+A204	นาข้าว+มันสำปะหลัง	26	0.02
A200	ไร่ร้าง	398	0.34
A202	ข้าวโพด	5,438	4.71
A203	อ้อย	5,377	4.66
A204	มันสำปะหลัง	4,939	4.28
A205	สับปะรด	3	-
A205/A502	สับปะรด/พืชผัก	4	-
A210	ถั่วลิสง	22	0.02
A229	พริก	21	0.02
A301	ไม้ยืนต้นผสม	52	0.05
A302	ยางพารา	4,553	3.95
A303	ปาล์มน้ำมัน	28	0.02
A304	ยูคาลิปตัส	986	0.85
A305	สัก	4,375	3.79
A315	ไม้ปลูกเพื่อการค้า	9	0.01

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
A318	จามจุรี	208	0.18
A323	ตะกู	12	0.01
A400	ไม้ผลร้าง/เสื่อมโทรม	7	0.01
A401	ไม้ผลผสม	25	0.02
A402	ส้ม	23	0.02
A406	ลิ้นจี่	7	0.01
A407	มะม่วง	142	0.12
A411	กล้วย	19	0.02
A412	มะขาม	25	0.02
A413	ลำไย	440	0.38
A417	กระท้อน	8	0.01
A501	พืชสวนผสม	6	0.01
A502	พืชผัก	5	-
A503	ไม้ดอก ไม้ประดับ	3	-
A602	ข้าวโพด(ไร่หมุนเวียน)	252	0.22
A702	โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า	37	0.03
A703	โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีก	109	0.09
A704	โรงเรือนเลี้ยงสุกร	22	0.02
F	พื้นที่ป่าไม้	66,497	57.64
F101	ป่าไม้ผลัดใบสมบูรณ์	7,648	6.63
F200	ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู	2,511	2.18
F201	ป่าผลัดใบสมบูรณ์	56,338	48.83
M	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	2,012	1.74
M101	ทุ่งหญ้าธรรมชาติ	74	0.06
M102	ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ	1,197	1.04
M201	พื้นที่ลุ่ม	138	0.12
M300	เหมืองเก่า บ่อขุดเก่า	28	0.02
M301	เหมืองแร่	108	0.09

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

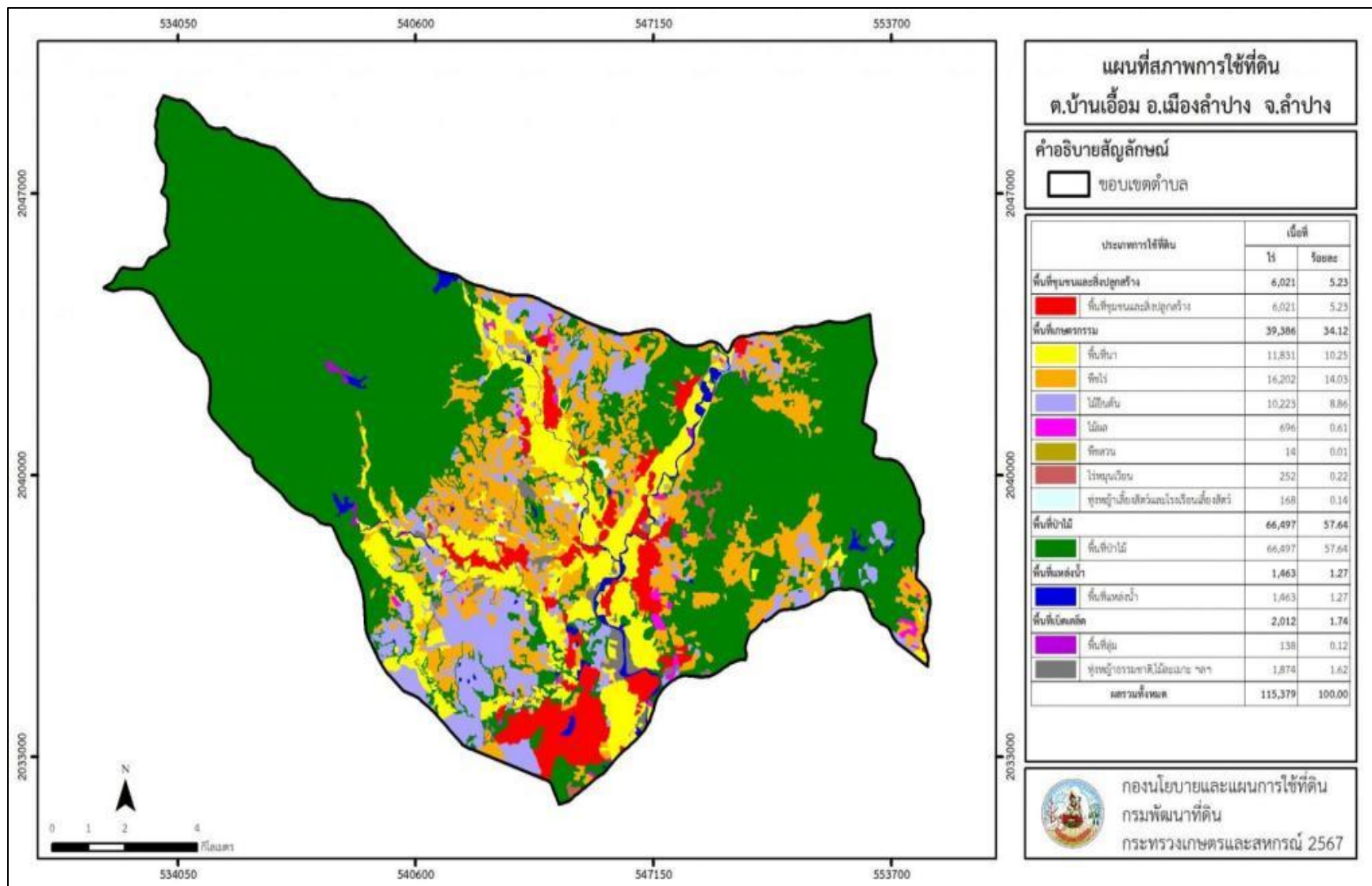
หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
M303	บ่อทราย	320	0.28
M304	บ่อดิน	112	0.10
M405	พื้นที่ถม	33	0.03
M701	ที่ทิ้งขยะ	2	-
W	พื้นที่แหล่งน้ำ	1,463	1.27
W101	แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง	665	0.58
W102	หนอง บึง ทะเลสาบ	15	0.01
W201	อ่างเก็บน้ำ	517	0.45
W202	บ่อน้ำในไร่นา	266	0.23
ผลรวมทั้งหมด		115,379	100.00

ที่มา: กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน (2567)

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

รูปที่ 2-3 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

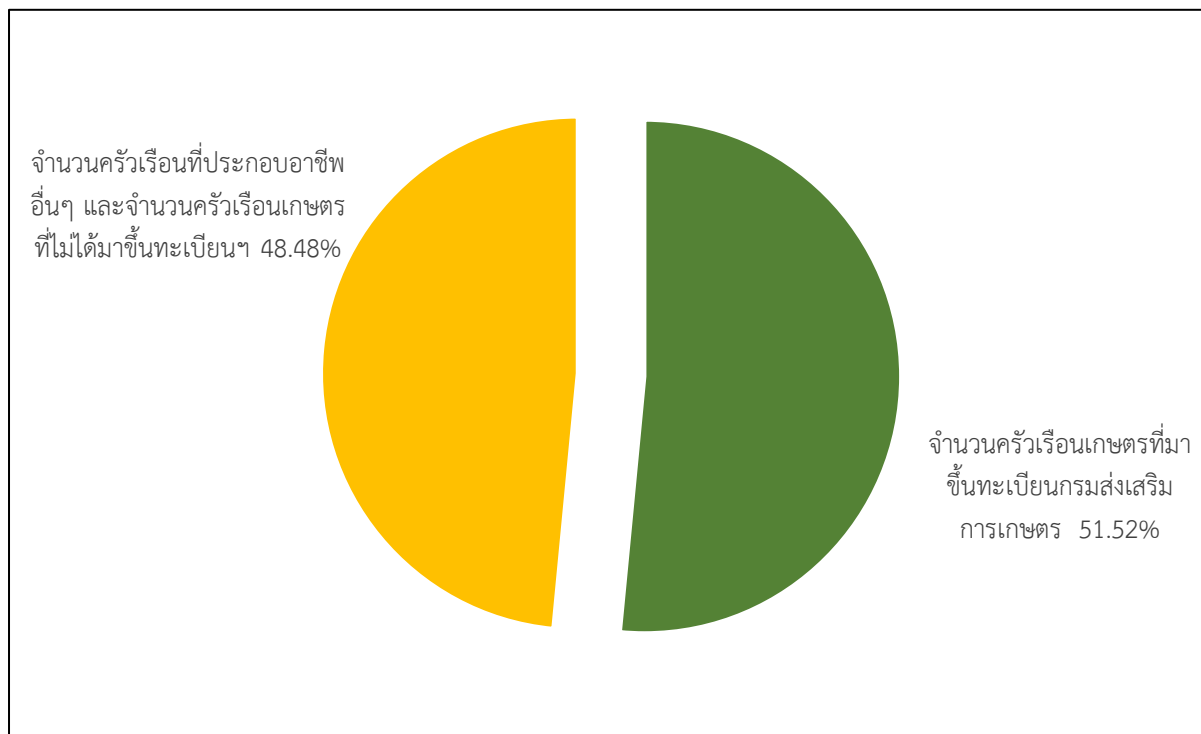
2.6.1 ประชากร

จากหลักฐานทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2566 พบว่า ประชากรที่อาศัยในพื้นที่ตำบลบ้านเอื้อม มีประชากรรวม 9,610 คน แยกเป็นชาย 4,741 คน เป็นหญิง 4,869 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 52 คนต่อตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 3,715 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,914 ครัวเรือน หรือร้อยละ 51.52 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และเป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ครัวเรือนเกษตรที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,801 ครัวเรือน หรือร้อยละ 48.48 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-3 และตารางที่ 2-4

ตารางที่ 2-3 จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง ปี 2566

ตำบล/หมู่บ้าน	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวนประชากร (คน)		
		ชาย	หญิง	รวม
ตำบลบ้านเอื้อม	3,715	4,741	4,869	9,610
หมู่ที่ 1 เอื้อม	483	518	570	1,088
หมู่ที่ 2 สบเพือง	219	264	280	544
หมู่ที่ 3 สัก	310	380	382	762
หมู่ที่ 4 ห้วยลึก	161	208	212	420
หมู่ที่ 5 หุงกล้วย	340	504	511	1,015
หมู่ที่ 6 แม่ต๋ำ	208	242	206	448
หมู่ที่ 7 แม่เพือง	282	342	349	691
หมู่ที่ 8 อ่อง	290	319	365	684
หมู่ที่ 9 ผึ่ง	175	206	237	443
หมู่ที่ 10 หุงปงเรียน	159	227	229	456
หมู่ที่ 11 ปง	152	240	259	499
หมู่ที่ 12 หุงกล้วยใต้	382	530	512	1,042
หมู่ที่ 13 ห้วยไร่	144	212	218	430
หมู่ที่ 14 แม่ต๋ำใต้	132	173	189	362
หมู่ที่ 15 โป่งหลวง	278	376	350	726

ที่มา: กรมการปกครอง (2567)

รูปที่ 2-4 สัดส่วนครัวเรือนเกษตร ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ตารางที่ 2-4 จำนวนและสัดส่วนครัวเรือนเกษตร ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ปี 2566

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ¹⁾	3,715	100.00
- จำนวนครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร ²⁾	1,914	51.52
- จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ และจำนวนครัวเรือนเกษตร ที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนฯ	1,801	48.48

ที่มา: 1) กรมการปกครอง (2567)

2) กรมส่งเสริมการเกษตร (2567)

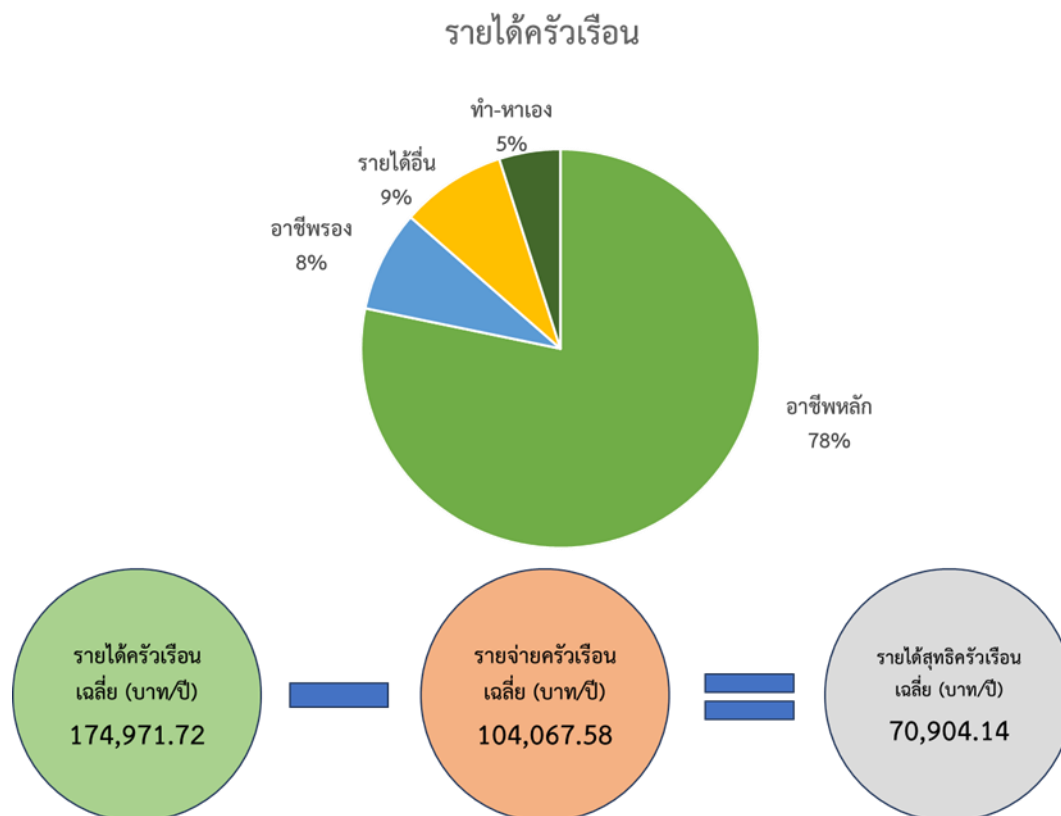
2.6.2 การถือครองที่ดิน

ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 115,379 ไร่ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 3,715 ครัวเรือน (ตารางที่ 2-4) จากการวิเคราะห์พบการถือครองที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 31.06 ไร่ จากข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบันของตำบลมีเนื้อที่เกษตรกรรม 39,386 ไร่ หรือร้อยละ 34.12 ของเนื้อที่ตำบล และเมื่อนำมาประเมินพบการถือครองที่ดินทางการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 20.58 ไร่

2.6.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพในตำบลบ้านเอื้อม อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ปลูกพืชไร่ และปลูกไม้ยืนต้น โดยจำนวนครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,914 ครัวเรือน (ตารางที่ 2-4) มีการใช้ที่ดินสำหรับปลูกข้าวมากเป็นอันดับหนึ่งรองลงมา ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และยางพารา เกษตรกรยังมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อจำหน่าย และบริโภคในครัวเรือน

รูปที่ 2-5 รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ปี 2566

2.6.4 ด้านรายได้-รายจ่าย

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของกรมการพัฒนาชุมชน ปี 2567 พบว่า รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 174,971.72 บาท รายได้บุคคลเฉลี่ยปีละ 63,124.06 บาท รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 104,067.58 บาท รายจ่ายบุคคลเฉลี่ยปีละ 37,544.17 บาท เมื่อพิจารณาจะเห็นว่ารายได้ครัวเรือนมากกว่ารายจ่ายครัวเรือนปีละ 70,904.14 บาท และรายได้บุคคลมากกว่ารายจ่ายบุคคลปีละ 25,579.89 บาท ดังรายละเอียดในรูปที่ 2.5 และ ตารางที่ 2-5

ตารางที่ 2-5 รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ปี 2566

ตำบล/หมู่บ้าน	แหล่งรายได้ของครัวเรือน (บาท/ปี)				รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี)		รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ปี)	
	อาชีพหลัก	อาชีพรอง	รายได้อื่น	ทำ-หาเอง	ครัวเรือน	บุคคล	ครัวเรือน	บุคคล
ตำบลบ้านเอื้อม	128,738.83	18,132.13	18,142.35	9,958.42	174,971.72	63,124.06	104,067.58	37,544.17
หมู่ที่ 1 เอื้อม	148,295.20	9,534.32	21,773.80	8,403.69	188,007.01	73,414.84	100,254.98	39,148.56
หมู่ที่ 2 สบเพือง	147,271.19	26,796.62	24,833.90	24,029.49	222,931.20	78,136.28	111,478.68	39,072.72
หมู่ที่ 3 สัก	140,947.82	39,073.06	31,523.53	8,925.98	220,470.39	76,881.98	277,888.24	96,904.62
หมู่ที่ 4 ห้วยลึก	45,903.85	30,528.85	19,711.54	22,202.88	118,347.12	46,445.66	79,846.15	31,335.85
หมู่ที่ 5 หุ้งกล้วย	65,664.06	14,960.94	22,164.06	16,343.75	119,132.81	41,157.89	97,679.69	33,746.29
หมู่ที่ 6 แม่ตำ	78,694.44	30,913.89	21,396.30	21,424.07	152,428.70	45,984.08	57,905.56	17,468.72
หมู่ที่ 7 แม่เพือง	89,707.69	11,402.56	10,397.44	9,905.64	121,413.33	46,513.95	63,317.95	24,257.37
หมู่ที่ 8 ฮ่อง	149,625.57	10,712.33	13,901.83	7,639.27	181,879.00	62,139.63	62,301.37	21,285.49
หมู่ที่ 9 ผึ่ง	276,008.06	33,100.81	23,828.23	5,925.00	338,862.10	117,371.23	107,288.71	37,161.45
หมู่ที่ 10 หุ้งปงเรียน	82,305.34	8,358.78	15,763.36	9,549.62	115,977.10	55,856.62	77,549.62	37,349.26
หมู่ที่ 11 ปง	93,773.05	20,531.91	14,951.77	5,042.55	134,299.29	45,086.19	124,492.91	41,794.05
หมู่ที่ 12 หุ้งกล้วยใต้	81,800.65	19,552.29	15,637.25	3,522.88	120,513.07	45,137.09	111,761.44	41,859.24
หมู่ที่ 13 ห้วยไร่	106,964.91	17,087.72	11,225.44	16,421.05	151,699.12	54,042.81	62,842.98	22,387.81
หมู่ที่ 14 แม่ตำใต้	262,938.14	1,546.39	10,175.26	0	274,659.79	86,781.76	69,422.68	21,934.85
หมู่ที่ 15 โป่งหลวง	220,019.55	8,292.68	10,243.90	0	238,556.14	87,484.81	86,482.93	31,715.56

ที่มา: กรมการพัฒนาชุมชน (2567)

บทที่ 3

สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

การศึกษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรดิน ซึ่งเป็นทรัพยากรกายภาพที่สำคัญต่อการทำการเกษตร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทราบว่าทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดปัจจุบันมีสถานะอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการใช้ที่ดินซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม รวมถึงมาตรการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทรัพยากรป่าไม้

3.1.1 ป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

1) ป่าอนุรักษ์ พบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในพื้นที่ ได้แก่

- (1) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดอยพระบาท เนื้อที่ 4,001 ไร่
- (2) เขตพื้นที่เตรียมการการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้ เนื้อที่ 6 ไร่
- (3) เขตอุทยานแห่งชาติดอยขุนตาล เนื้อที่ 40,797 ไร่

2) ป่าสงวนแห่งชาติ ได้มีการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 10 มีนาคม 2535 และ 17 มีนาคม 2535 แบ่งออกเป็น 3 เขต ประกอบด้วย เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (Zone E) และเขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร (Zone A) จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบพื้นที่ป่าจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรีในพื้นที่ ได้แก่

- (1) เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) เนื้อที่ 47,478 ไร่
- (2) เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (Zone E) เนื้อที่ 7,872 ไร่
- (3) เขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร (Zone A) เนื้อที่ 455 ไร่

3.1.2 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ ได้แก่

- 1) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A เนื้อที่ 18,326 ไร่
- 2) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 2 เนื้อที่ 9,265 ไร่
- 3) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 3 เนื้อที่ 13,373 ไร่
- 4) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 4 เนื้อที่ 22,015 ไร่
- 5) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 5 เนื้อที่ 52,400 ไร่

ทั้งนี้ เนื้อที่ดังกล่าวข้างต้นคำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นเนื้อที่เบื้องต้นเท่านั้น ไม่สามารถใช้อ้างอิงได้ทางกฎหมาย

3.2 ทรัพยากรน้ำ

3.2.1 ปริมาณน้ำฝน พบว่า ในพื้นที่ตำบลบ้านเอื้อม มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในคาบ 30 ปี พ.ศ. 2537-2566 มีปริมาณน้ำฝนรวม 1,133.2 มิลลิเมตรต่อปี

3.2.2 น้ำผิวดิน หมายถึง แม่น้ำลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ และแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ ที่อยู่ในผืนแผ่นดิน ในพื้นที่ตำบลบ้านเอื้อม มีรายละเอียดของแหล่งน้ำผิวดินดังนี้

แหล่งน้ำผิวดินธรรมชาติ ได้แก่ น้ำแม่ต๋า น้ำแม่ต๋าน้อย น้ำแม่ต๋าหลวง น้ำแม่ตุ๋ย น้ำแม่เฟือง ห้วยกวาง ห้วยกั้ง ห้วยกัวปาคา ห้วยแก้วทีหละ ห้วยครก ห้วยแวงวัด ห้วยจำมะนาว ห้วยซุ้ม ห้วยตาแสง ห้วยตุ่ม ห้วยเต้าอินทร์ ห้วยบอน ห้วยปุย ห้วยปู ห้วยพระเจ้าน้อย ห้วยพระเจ้าหลวง ห้วยฟ้า ห้วยแม่ก่ง ห้วยแม่เกียง ห้วยแม่จัญญ ห้วยแม่ทรายคำ ห้วยแม่ป้อม ห้วยแม่ผาง ห้วยแม่เฟืองน้อย ห้วยแม่อับ ห้วยลิก และห้วยหก

แหล่งน้ำผิวดินที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อ่างเก็บน้ำบ้านจำบอน อ่างเก็บน้ำแม่ต๋า อ่างเก็บน้ำแม่ต๋าน้อย อ่างเก็บน้ำแม่เฟือง และอ่างเก็บน้ำห้วยมะเขือแจ้

3.2.3 น้ำบาดาล จากฐานข้อมูลของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2566) พบว่า ตำบลบ้านเอื้อม มีจำนวนบ่อบาดาลราชการ จำนวน 24 บ่อ และจำนวนบ่อบาดาลเอกชน จำนวน 1 บ่อ

3.3 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินในพื้นที่ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบหน่วยแผนที่ดินทั้งหมด 23 หน่วยแผนที่ดิน และหน่วยพื้นที่เบ็ดเตล็ด 1 หน่วยแผนที่ ดังนี้

3.3.1 ดินในพื้นที่ลุ่ม มี 6 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

1) หน่วยแผนที่ดิน AC-spd,fl-cla ดินตะกอนน้ำพาเชิงซ้อนที่มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็วและเป็นดินร่วนละเอียด มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียว ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 3,174 ไร่ หรือร้อยละ 2.75 ของเนื้อที่ตำบล

2) หน่วยแผนที่ดิน Hd-sic1A ชุดดินทางดง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,697 ไร่ หรือร้อยละ 1.47 ของเนื้อที่ตำบล

3) หน่วยแผนที่ดิน Lp-si1A ชุดดินลำปาง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายแป้ง ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,374 ไร่ หรือร้อยละ 1.19 ของเนื้อที่ตำบล

4) หน่วยแผนที่ดิน Ms-si1A ชุดดินแม่สาย มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายแป้ง ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,177 ไร่ หรือร้อยละ 1.02 ของเนื้อที่ตำบล

5) หน่วยแผนที่ดิน Ph-sic1A ชุดดินพาน มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,354 ไร่ หรือร้อยละ 1.17 ของเนื้อที่ตำบล

6) หน่วยแผนที่ดิน Sai-fl-s1A ดินสันทรายที่เป็นดินร่วนละเอียด มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,853 ไร่ หรือร้อยละ 1.61 ของเนื้อที่ตำบล

3.3.2 ดินในพื้นที่ดอน มี 17 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

1) หน่วยแผนที่ดิน AC-mw,col-s1A ดินตะกอนน้ำพาเชิงซ้อนที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและเป็นดินร่วนหยาบ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 179 ไร่ หรือร้อยละ 0.16 ของเนื้อที่ตำบล

- 2) หน่วยแผนที่ดิน Cm-lsA ชุดดินเชิงใหม่ มีเนื้อดินบนเป็นดินทรายปนดินร่วน ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 4,424 ไร่ หรือร้อยละ 3.83 ของเนื้อที่ตำบล
- 3) หน่วยแผนที่ดิน Hc-gm-slA/b ดินห้ำงฉัตรที่มีจุดประสีเทา มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ และมีคัณนา มีเนื้อที่ 89 ไร่ หรือร้อยละ 0.08 ของเนื้อที่ตำบล
- 4) หน่วยแผนที่ดิน Li-gdD ชุดดินลี้ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียวปนกรวด ความลาดชัน 12-20 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 952 ไร่ หรือร้อยละ 0.83 ของเนื้อที่ตำบล
- 5) หน่วยแผนที่ดิน Li-gdE ชุดดินลี้ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียวปนกรวด ความลาดชัน 20-35 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,404 ไร่ หรือร้อยละ 2.08 ของเนื้อที่ตำบล
- 6) หน่วยแผนที่ดิน Mr-slC ชุดดินแมร์มี มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 12,636 ไร่ หรือร้อยละ 10.95 ของเนื้อที่ตำบล
- 7) หน่วยแผนที่ดิน Mr-gsD ชุดดินแมร์มี มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายปนกรวด ความลาดชัน 12-20 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 6,377 ไร่ หรือร้อยละ 5.52 ของเนื้อที่ตำบล
- 8) หน่วยแผนที่ดิน Mr-gsE ชุดดินแมร์มี มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายปนกรวด ความลาดชัน 20-35 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 521 ไร่ หรือร้อยละ 0.45 ของเนื้อที่ตำบล
- 9) หน่วยแผนที่ดิน Mr-md-slC ดินแมร์มีที่เป็นดินล็กปานกลาง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 207 ไร่ หรือร้อยละ 0.18 ของเนื้อที่ตำบล
- 10) หน่วยแผนที่ดิน Mt-clB ชุดดินแมตแตง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียว ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 201 ไร่ หรือร้อยละ 0.17 ของเนื้อที่ตำบล
- 11) หน่วยแผนที่ดิน Sp-slB ชุดดินสันป่าตอง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 146 ไร่ หรือร้อยละ 0.13 ของเนื้อที่ตำบล
- 12) หน่วยแผนที่ดิน Sp-fl-slB ดินสันป่าตองที่เป็นดินร่วนละเอียด มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 9,109 ไร่ หรือร้อยละ 7.90 ของเนื้อที่ตำบล
- 13) หน่วยแผนที่ดิน Sp-fl-slC ดินสันป่าตองที่เป็นดินร่วนละเอียด มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 5,331 ไร่ หรือร้อยละ 4.62 ของเนื้อที่ตำบล
- 14) หน่วยแผนที่ดิน Sp-mw,fl-slB ดินสันป่าตองที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและเป็นดินร่วนละเอียด มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 3,716 ไร่ หรือร้อยละ 3.22 ของเนื้อที่ตำบล
- 15) หน่วยแผนที่ดิน Sp-gm,fl-slA/b ดินสันป่าตองที่มีจุดประสีเทาและเป็นดินร่วนละเอียด มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ และมีคัณนา มีเนื้อที่ 3,381 ไร่ หรือร้อยละ 2.94 ของเนื้อที่ตำบล
- 16) หน่วยแผนที่ดิน Sp-gm,fl-slB/b ดินสันป่าตองที่มีจุดประสีเทาและเป็นดินร่วนละเอียด มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ และมีคัณนา มีเนื้อที่ 414 ไร่ หรือร้อยละ 0.36 ของเนื้อที่ตำบล
- 17) หน่วยแผนที่ดิน Ty-gsC ชุดดินท่ายาง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายปนกรวด ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 5 ไร่

3.3.3 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มี 1 หน่วยแผนที่ คือ หน่วยแผนที่ดิน SC พื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน มีเนื้อที่ 54,658 ไร่ หรือร้อยละ 47.37 ของเนื้อที่ตำบล

ปัญหาทรัพยากรดินทางการเกษตรตามสภาพธรรมชาติในพื้นที่ พบปัญหาดินต้น มีเนื้อที่ 22,895 ไร่ หรือร้อยละ 19.83 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ชุดดินลี (Li) ชุดดินท่ายาง (Ty) และชุดดินแมริม (Mr)

รายละเอียดของสมบัติดิน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ดังแสดงในตารางที่ 3-1 และแผนที่แสดงในลักษณะของชุดดิน (รูปที่ 3-1)

ตารางที่ 3-1 สมบัติดิน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

หน่วยแผนที่ดิน	ความลาดชัน (%)	ความลึก (ซม.)	การระบายน้ำ	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	ความจุแลกเปลี่ยนแคตไอออน (cmol/kg)	ความอิ่มตัวเบส (%)	ปฏิกิริยาดิน		ค่าการนำไฟฟ้า (dS/m)	ความลึกของชั้นจาโรไซด์ (ซม.)	เนื้อที่	
							ดินบน	ดินล่าง			ไร่	ร้อยละ
AC-mw,col-sIA	0-2	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	10-20	35-75	5.0-6.5	5.5-7.0	<2	-	179	0.16
AC-spd,fl-clA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	5.0-6.5	5.5-7.0	<2	-	3,037	2.63
AC-spd,fl-clA*	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ปานกลาง	10-20	35-75	5.0-6.5	5.5-7.0	<2	-	137	0.12
Cm-lsA	0-2	>150	ดี	ปานกลาง	<10	35-75	5.0-7.0	5.0-7.0	<2	-	4,424	3.83
Hc-gm-sIA/b	0-2	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ต่ำ	<10	<35	6.0-7.0	4.5-5.5	<2	-	89	0.08
Hd-sicIA	0-2	>150	เลว	ปานกลาง	10-20	>75	5.5-7.0	5.5-8.0	<2	-	1,697	1.47
Li-gclD	12-20	25-50	ดี	ปานกลาง	10-20	35-75	5.5-7.0	5.5-6.5	<2	-	952	0.83
Li-gclE	20-35	25-50	ดี	ปานกลาง	10-20	35-75	5.5-7.0	5.5-6.5	<2	-	2,404	2.08
Lp-silA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ปานกลาง	<10	35-75	5.5-6.5	4.5-6.5	<2	-	1,374	1.19
Mr-gslD	12-20	0-50	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.5	<2	-	5,379	4.66
Mr-gslD*	12-20	0-50	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.5	<2	-	998	0.86
Mr-gslE	20-35	0-50	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.5	<2	-	403	0.35
Mr-gslE*	20-35	0-50	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.5	<2	-	118	0.10
Mr-md-slC	5-12	50-100	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.5	<2	-	162	0.14
Mr-md-slC*	5-12	50-100	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.5	<2	-	45	0.04
Mr-slC	5-12	25-50	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.5	<2	-	7,359	6.38
Mr-slC*	5-12	25-50	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.5	<2	-	5,277	4.57
Ms-silA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ปานกลาง	10-20	>75	5.5-6.5	5.5-8.0	<2	-	1,177	1.02
Mt-clB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.5-6.5	4.5-5.5	<2	-	201	0.17
Ph-sicIA	0-2	>150	เลว	ปานกลาง	<10	35-75	5.5-6.5	5.5-8.0	<2	-	1,354	1.17
Sai-fl-sIA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ปานกลาง	<10	35-75	5.0-7.0	5.0-8.0	<2	-	1,853	1.61

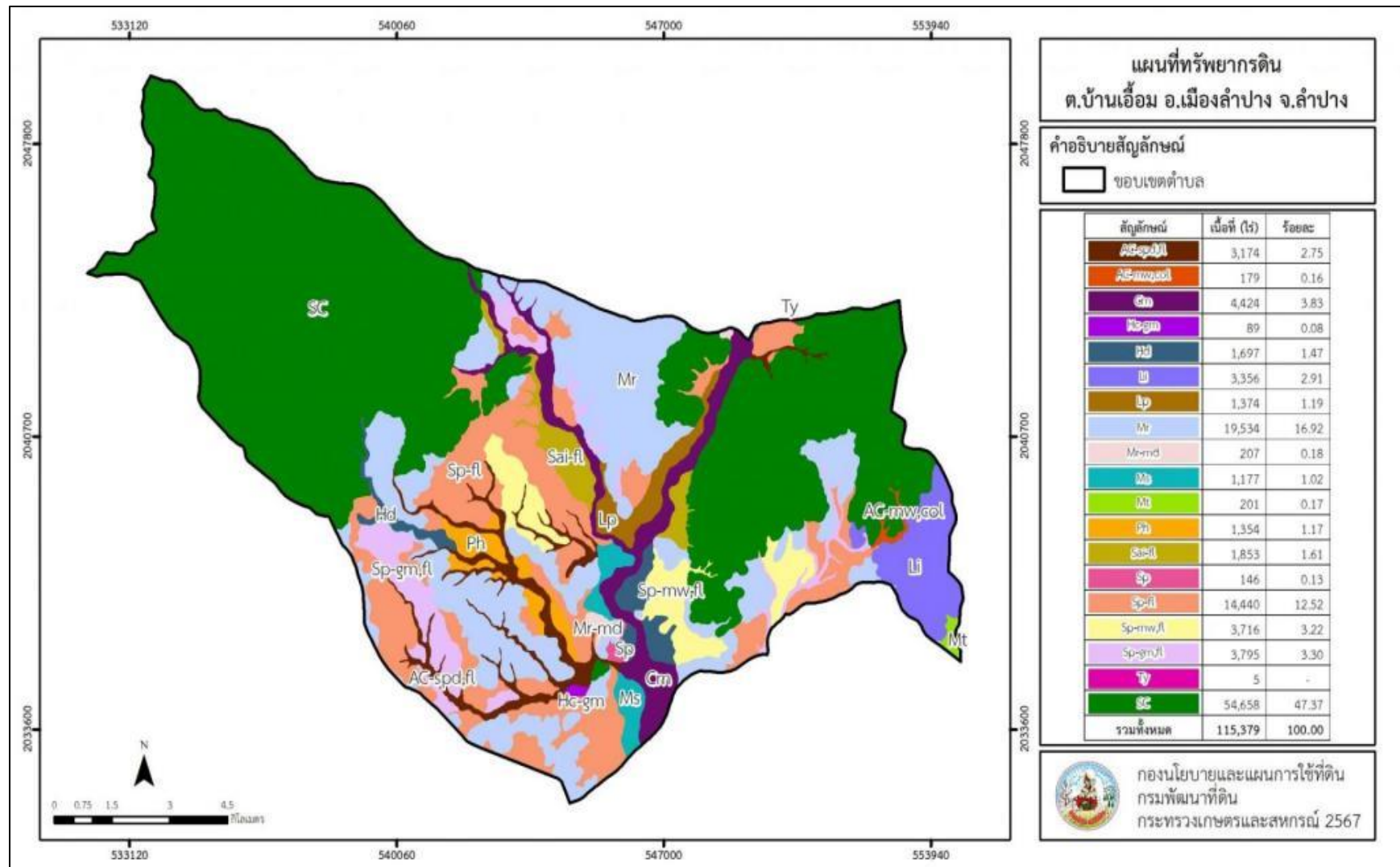
ตารางที่ 3-1 (ต่อ)

หน่วยแผนที่ดิน	ความลาดชัน (%)	ความลึก (ซม.)	การระบายน้ำ	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	ความจุแลกเปลี่ยนแคตไอออน (cmol/kg)	ความอิ่มตัวเบส (%)	ปฏิกิริยาดิน		ค่าการนำไฟฟ้า (dS/m)	ความลึกของชั้นจาโรไซด์ (ซม.)	เนื้อที่	
							ดินบน	ดินล่าง			ไร่	ร้อยละ
Sp-fl-slB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.5-6.5	4.5-5.5	<2	-	7,982	6.92
Sp-fl-slB*	2-5	>150	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.5-6.5	4.5-5.5	<2	-	1,127	0.98
Sp-fl-slC	5-12	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.5-6.5	4.5-5.5	<2	-	1,781	1.54
Sp-fl-slC*	5-12	>150	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.5-6.5	4.5-5.5	<2	-	3,550	3.08
Sp-gm,fl-slA/b	0-2	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ต่ำ	<10	<35	5.5-6.5	4.5-5.5	<2	-	3,144	2.73
Sp-gm,fl-slA/b*	0-2	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ปานกลาง	<10	<35	5.5-6.5	4.5-5.5	<2	-	237	0.21
Sp-gm,fl-slB/b	2-5	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ปานกลาง	<10	<35	5.5-6.5	4.5-5.5	<2	-	414	0.36
Sp-mw,fl-slB	2-5	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	<10	<35	5.5-6.5	4.5-5.5	<2	-	3,716	3.22
Sp-slB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.5-6.5	4.5-5.5	<2	-	146	0.13
Ty-gslC	5-12	0-50	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.5-6.5	5.0-6.0	<2	-	5	0.00
SC	>35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	54,658	47.37
รวมทั้งหมด											115,379	100.00

หมายเหตุ: 1. * หมายถึง หน่วยแผนที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่างจากหน่วยแผนที่ดินเดียวกัน

2. เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

ที่มา: กองสำรวจและวิจัยทรัพยากรดิน กรมพัฒนาที่ดิน (2566)

รูปที่ 3-1 ทรัพยากรดิน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

บทที่ 4

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA)

4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)

การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2567 มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

4.1.1 ปัญหาหลักของตำบลบ้านเอื้อม คือ

- 1) ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำ/เก็บกักน้ำไม่อยู่/ขาดการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่
- 2) ดินเสื่อมคุณภาพขาดความอุดมสมบูรณ์
- 3) อ่างเก็บน้ำอยู่ในพื้นที่ป่า การจัดการค่อนข้างยาก
- 4) ผลผลิตทางการเกษตรราคาตกต่ำ
- 5) ต้นทุนการผลิตที่สูง เช่นปุ๋ยเคมี สารเคมี เมล็ดพันธุ์ดีมีคุณภาพ

4.1.2 ความต้องการของชุมชน เกษตรกร และตำบลบ้านเอื้อม มีความต้องการ 6 ประการ คือ

- 1) สร้างอ่างเก็บน้ำ สระเก็บน้ำ และฝายกักเก็บน้ำ การขุดลอกหน้าฝาย
 - 2) ตรวจวิเคราะห์ดิน เพื่อประเมินคุณภาพของพื้นที่/ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยหมัก น้ำหมัก ปุ๋ยพืชสด และปรับปรุงดินกรดด้วยปูนโดโลไมท์
 - 3) ต้องการการพัฒนาแหล่งน้ำ เช่นการขุดลอกอ่างเก็บน้ำแต่ติดปัญหาเรื่องป่าไม้
 - 4) ภาครัฐช่วยเหลือเรื่องราคาสินค้าเกษตรให้ดีขึ้น
 - 5) ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มรายได้
 - 6) ต้องการแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ/และท่อนพันธุ์มันสำปะหลังที่มีคุณภาพ
- ผลจากการจัดทำกรมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับปัญหาด้านกายภาพ โดยระบบ DPSIR มีรายละเอียดดังนี้

1) แรงขับเคลื่อน (Driver) มี 5 ประการ คือ

- 1.1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- 1.2) การบริหารจัดการน้ำ
- 1.3) การใช้ที่ดินไม่ถูกต้อง
- 1.4) ต้นทุนการผลิตที่สูง
- 1.5) การใช้ที่ดินกรรมสิทธิ์

2) แรงกดดัน (Pressure) ที่เกิดจากปัจจัยขับเคลื่อน มี 5 ประการ คือ

- 2.1) ฝนทิ้งช่วง/น้ำไหลบ่า
- 2.2) ขาดการบริหารจัดการน้ำที่ดี
- 2.3) การจัดการที่ดินไม่เหมาะสมตามหลักวิชาการ
- 2.4) ขาดองค์ความรู้การลดต้นทุนการผลิต
- 2.5) ขาดการแก้ไขปัญหาการไม่มีกรรมสิทธิ์

3) สภาวะ (State) ที่เกิดแรงกดดัน มี 5 ประการ คือ

- 3.1) ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำ /เก็บกักน้ำไม่อยู่/แล้งซ้ำซาก/พื้นที่ทำการเกษตรเสียหาย
- 3.2) ปริมาณน้ำไม่เพียงพอใช้ในการทำการเกษตร
- 3.3) ดินเสื่อมคุณภาพขาดความอุดมสมบูรณ์
- 3.4) ต้นทุนการผลิตที่สูง
- 3.5) ราษฎรเรียกร้องสิทธิในที่ดินทำกิน (โดยเฉพาะพื้นที่อ่างเก็บน้ำ)

4) ผลกระทบ (Impact) ที่ปรากฏในพื้นที่ มี 6 ประการ คือ

- 4.1) ผลผลิตทางการเกษตรต่อพื้นที่ต่ำเนื่องจากขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
- 4.2) สูญเสียที่ดินทางการเกษตร
- 4.3) ตะกอนดินไหลบ่าเข้าหมู่บ้าน/แหล่งน้ำตื้นเขินสูญเสียธาตุอาหาร
- 4.4) รายได้เกษตรกรลดลง
- 4.5) เกิดภาระหนี้สินทางการเกษตร
- 4.6) ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

5) การตอบสนอง (Response) ของรัฐในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต มีดังนี้

อดีต-ปัจจุบัน

- (1) การจัดการน้ำ เช่น ขุดลอกลำห้วย/คลองส่งน้ำ/แหล่งน้ำ
- (2) ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการเก็บตัวอย่างดิน ตรวจวิเคราะห์ดิน และการปรับปรุงบำรุงดิน
- (3) สนับสนุนการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด/ปุ๋ยคอก/ปุ๋ยหมักเพื่อปรับปรุงดินกรด
- (4) ปลุกหญ้าแฝก ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน

อนาคต

- (1) สนับสนุนให้มีการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ (ขุดลอกลำน้ำ อ่างเก็บน้ำ สระเก็บน้ำ ฝายกักเก็บน้ำ)
- (2) พัฒนาที่ดินและน้ำอย่างเป็นระบบทั้งตำบล
- (3) จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ (ปรับรูปแบบนา)
- (4) ส่งเสริมการจัดการดิน น้ำ ปุ๋ย อย่างถูกต้อง เพื่อการจัดการดินและปุ๋ยอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังมีรายละเอียดในรูปที่ 4-1

รูปที่ 4-1 การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน

ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีการเพาะปลูกพืช ดังนี้

- ข้าวนาปี วิธีการปลูกแบบนาดำ นาหว่าน นาโยน และนาหยอด จะปลูกช่วงกลางเดือนมิถุนายน เป็นต้นไป การปักดำ ประมาณเดือนสิงหาคม และเก็บเกี่ยวประมาณปลายเดือนตุลาคม ถึงปลายเดือนธันวาคม
- ข้าวนาปรัง วิธีการปลูกแบบนาดำ นาหว่าน นาโยน และนาหยอด จะปลูกช่วงกลางเดือนมกราคม เป็นต้นไป และเก็บเกี่ยวประมาณต้นเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกรกฎาคม
- พืชไร่ ปลูกโดยอาศัยน้ำฝน น้ำจากอ่างเก็บน้ำ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ปลูกประมาณเดือนพฤษภาคม เป็นต้นไป
- ไม้ผล ไม้ยืนต้น เช่น สัก ยูคาลิปตัส ยางพารา ลำไย มะม่วง มะขาม กัลลวย จะปลูกช่วงต้นฤดูฝนของทุกปี ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนของแต่ละปี (รูปที่ 4-2)

ระบบการผลิตพืช	ปลูก												เก็บเกี่ยว											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
นาข้าว	ข้าวนาปรัง					ข้าวนาปี											ข้าวนาปรัง						ข้าวนาปี	
พืชไร่						ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์																		ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
ไม้ผล ไม้ยืนต้น																								

รูปที่ 4-2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

บทที่ 5

การประเมินคุณภาพที่ดิน

5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ

การประเมินคุณภาพที่ดินหรือการประเมินความเหมาะสมของที่ดิน สอดคล้องตามหลักการของ FAO Framework ค.ศ. 1983 ซึ่งการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ เป็นการประเมินศักยภาพของที่ดินว่าที่ดินนั้นๆ เหมาะสมมากหรือน้อยเพียงใดสำหรับการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ หรือการปลูกพืชต่างๆ โดยพิจารณาจาก สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช สมบัติดินที่ได้จำแนกไว้ในแต่ละตำบล ร่วมกับการจัดการพื้นที่ เช่น ระบบชลประทาน พื้นที่ยกทรง การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นต้น และนอกจากนี้พิจารณาความต้องการปัจจัยต่อการปลูกพืชแต่ละชนิด สอดคล้องตามหลักการของ FAO ได้แก่ ความต้องการด้านพืช ความต้องการด้านการจัดการ ความต้องการด้านการอนุรักษ์ (บัณฑิต และ คำรณ, 2542) รายละเอียดดังตารางที่ 5-1

ระดับความเหมาะสมของที่ดินได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลดิน การจัดการที่ดิน หรือดินที่มีลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นตามสภาพภูมิประเทศ (ซึ่งจะเรียกรวมว่าหน่วยที่ดิน) ลักษณะภูมิอากาศ พิจารณาร่วมกับระดับความต้องการปัจจัยต่อการเจริญเติบโตของพืชแต่ละชนิด หลังจากนั้นดำเนินการประเมินคุณภาพที่ดิน ซึ่งสามารถจำแนกระดับความเหมาะสมของที่ดินได้เป็น 4 ชั้น ได้แก่ เหมาะสมสูง (S1) เหมาะสมปานกลาง (S2) เหมาะสมเล็กน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) โดยที่

S1: ไม่มีข้อจำกัดด้านที่ดินตามปัจจัยที่ใช้พิจารณา

S2: มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ง่ายหรือข้อจำกัดอาจไม่ส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของพืชอย่างชัดเจน

S3: มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ยาก ควรปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นพืชชนิดอื่นหรือกิจกรรมอื่น (ส่วนใหญ่เป็นลักษณะทางกายภาพ)

N: มีข้อจำกัดที่พัฒนาหรือปรับปรุงที่ดินได้ยากมาก หากจะดำเนินการพัฒนาหรือปรับปรุงต้องใช้ต้นทุนสูงหรือเครื่องจักรขนาดใหญ่ แนะนำให้ปรับเปลี่ยนการผลิต

ตารางที่ 5-1 ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน

คุณภาพที่ดิน (Land Quality)	คุณลักษณะที่ดินตัวแทน (Land Characteristics)	ระดับความเหมาะสม (Land Suitability Rating)
1. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		
1.1. การหยั่งลึกของรากพืช (r)	ความลึกของดิน	S1
1.2. ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m)	ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบปี	S2m
1.3. ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)	สภาพการระบายน้ำของดิน	S2o
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		S2om
2. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		
2.1. สภาพการเขตกรรม (k)	ชั้นความยากง่ายในการเขตกรรม (ดินบน)	S1
2.2. ศักยภาพการใช้เครื่องจักรกล (w)	ความลาดชันของพื้นที่	S3w
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		S3w
3. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		
3.1 ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e)	ความลาดชันของพื้นที่	S3e
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		S3e
ความเหมาะสมด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละหน่วยที่ดินโดยรวม		S3ew

5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล

พืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกของตำบล ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง

5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน

การประเมินคุณภาพที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือก ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ได้ผลการประเมินคุณภาพที่ดิน ดังตารางที่ 5-2

ตารางที่ 5-2 ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

หน่วยที่ดิน	ข้าว	ข้าวโพด	มันสำปะหลัง
AC-mw,col-slA	S2os	S2os	S2os
AC-spd,fl-clA	S2s	S3o	N
AC-spd,fl-clA	S1	S3o	N
Cm-lsA	S3o	S2n	S2n
Hc-gm-slA/b	S2ons	S2ons	S2ons
Hd-siclA	S1	N	N
Li-gclD	N	S3er	S3er
Li-gclE	N	N	N
Lp-silA	S2n	S3o	N
Mr-gslD	N	S3er	S3er
Mr-gslD	N	S3er	S3er
Mr-gslE	N	N	N
Mr-gslE	N	N	N
Mr-md-slC	S3ewo	S2erns	S2erns
Mr-md-slC	S3ewo	S2ern	S2ern
Mr-slC	S3ewo	S3r	S3r
Mr-slC	S3ewo	S3r	S3r
Ms-silA	S1	S3o	N
Mt-clB	S3o	S2ns	S2ns
Ph-siclA	S2n	N	N
Sai-fl-slA	S2n	S3o	N
Sp-fl-slB	S3o	S2ns	S2ns
Sp-fl-slB	S3o	S2n	S2n
Sp-fl-slC	S3ewo	S2ens	S2ens
Sp-fl-slC	S3ewo	S2en	S2en
Sp-gm,fl-slA/b	S2ons	S2ons	S2ons
Sp-gm,fl-slA/b	S2on	S2on	S2on
Sp-gm,fl-slB/b	S2ewon	S2on	S2on

ตารางที่ 5-2 (ต่อ)

หน่วยที่ดิน	ข้าว	ข้าวโพด	มันสำปะหลัง
Sp-mw,fl-slB	S2ewons	S2ons	S2ons
Sp-slB	S3o	S2ns	S2ns
Ty-gslC	S3ewo	S3r	S3r

หมายเหตุ: * หมายถึง หน่วยแผนที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่างจากหน่วยแผนที่ดินเดียวกัน
ความหมายของสัญลักษณ์แสดงข้อจำกัดชั้นความเหมาะสม

- e = ความเสียหายจากการกัดกร่อน
- w = ศักยภาพการใช้เครื่องจักร
- r = สภาพการหยั่งลึกของราก
- z = สารพิษ
- x = การมีเกลือมากเกินไป
- m = ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช
- o = ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช
- n = ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร
- s = ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร

บทที่ 6

แผนการใช้ที่ดิน

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

ตามที่กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการราชการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ คือ “เป็นองค์การอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของประเด็นการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยุทธศาสตร์แผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั่วประเทศ ภายในปี 2570 (ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

การวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลเป็นการวางกรอบและนโยบายการการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งจะมีความละเอียดและเฉพาะเจาะจงมากกว่าแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศ ที่ใช้เป็นกรอบการพัฒนาพื้นที่ระดับประเทศ เป็นการกำหนดแนวทางใช้ที่ดินให้ตรงกับศักยภาพโดยเฉพาะทางด้านการเกษตร และนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ทั้งนี้การใช้ขอบเขตการปกครองในระดับตำบลจะนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มีเป้าหมายและทิศทางสอดคล้องตามบริบทของแต่ละตำบล และมีผู้รับผิดชอบโดยตรง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแผนการใช้ที่ดินในระดับที่ใหญ่กว่านี้อาจไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมเนื่องจากเป็นแผนงานสำหรับนำไปใช้ปฏิบัติงานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในภาพรวม

ทั้งนี้ แผนการใช้ที่ดินเป็นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยได้นำฐานข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจภาคสนาม การศึกษาด้านกายภาพ ได้จาก การวิเคราะห์สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับการพิจารณาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในเขตป่าไม้ตามกฎหมาย เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตป่าสงวนแห่งชาติ และนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ที่มีมติคณะรัฐมนตรี เกี่ยวกับการใช้ที่ดิน มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้น ประกอบกับการพิจารณาจากทิศทางตามกรอบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเขตการใช้ที่ดินภายในพื้นที่ตำบล เช่น ยุทธศาสตร์ของจังหวัด ร่วมกับความต้องการของท้องถิ่น สามารถกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินตามศักยภาพของทรัพยากร เพื่อการรักษาคุณภาพของลักษณะทางนิเวศวิทยาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งข้อมูลนี้ส่วนหนึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) ทำการสังเคราะห์ข้อมูลทุกด้านเพื่อให้ได้เขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ต่อไป

6.2 แผนการใช้ที่ดิน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม พบว่าแผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเอื้อม อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง สามารถกำหนดออกเป็น 6 เขตหลัก ได้แก่ เขตป่าไม้ เขตเกษตรกรรม เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง เขตแหล่งน้ำ เขตพื้นที่อื่น ๆ เขตรักษาสมดุของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีรายละเอียด ดังนี้ (ตารางที่ 6-1 และรูปที่ 6-1)

6.2.1 เขตป่าไม้ เป็นเขตพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี ได้แก่ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ เขตป่าไม้ถาวร หรืออยู่ในพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ชั้นที่ 1A 1B หรือ 2 พื้นที่ในเขตนี้ส่วนใหญ่ยังคงสภาพเป็นป่าไม้ บางบริเวณได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม ไม่เป็นไปตามมาตรการหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ของที่ดิน หรือทรัพยากรป่าไม้ของพื้นที่นั้น ๆ ประกอบด้วย 3 เขตรอง ได้แก่ เขตป่าไม้สมบูรณ์ เขตป่าเสื่อมโทรมและเขตพื้นที่พุ่มธรรมชาติ มีเนื้อที่ 51,433 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 44.57 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

1) เขตป่าไม้สมบูรณ์ (สัญลักษณ์ 1100) มีเนื้อที่ 48,694 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 42.20 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่อยู่ภายในเงื่อนไขดงกล่าวข้างต้น แต่มีสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันเป็นป่าไม้สมบูรณ์

2) เขตป่าเสื่อมโทรม (สัญลักษณ์ 1200) มีเนื้อที่ 156 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.14

3) เขตพื้นที่พุ่มธรรมชาติ (สัญลักษณ์ 1300) มีเนื้อที่ 2,584 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 2.23 ของเนื้อที่ตำบล เป็นพื้นที่ที่มีการบุกรุก แผ้วถางพื้นที่ป่าไม้ และเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็นอย่างอื่น ส่วนใหญ่เพื่อทำการเกษตร

6.2.2 เขตเกษตรกรรม เป็นพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งในที่นี้ คือ พื้นที่ ที่อยู่นอกเขตที่มีการประกาศเป็นเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ซึ่งรัฐได้กำหนดเป็นพื้นที่ทำกิน มีการออกเอกสารสิทธิ์ซึ่งรวมถึงพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมด้วย เขตนี้รวมถึงการทำกิจกรรมภาคการเกษตรอื่นที่นอกเหนือจากการปลูกพืชด้วย ประกอบด้วย 3 เขตรอง ได้แก่ เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ และเขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 36,803 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 31.89 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

1) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) เป็นเขตที่ไม่มีระบบชลประทาน การทำการเกษตรต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก แต่ดินมีสมบัติที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืช ส่งผลให้ศักยภาพของที่ดินต่อการเพาะปลูกอยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง เนื้อที่ 29,006 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 25.14 ของเนื้อที่ตำบล

ทั้งนี้ พบพื้นที่เขตการใช้ที่ดินประเภทนี้ โดยแยกตามชนิดพืช ได้ดังนี้

- เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2221) มีเนื้อที่ 9,610 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 8.33 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวได้ปีละ 2 ครั้ง

- เขตปลูกไม้ผล (สัญลักษณ์ 2222) มีเนื้อที่ 426 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.37 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ผล ได้แก่ ลำไย มะม่วง กล้วย

- เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์ 2223) มีเนื้อที่ 4,320 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 3.74 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น ได้แก่ สัก ยางพารา ยูคาลิปตัส

- เขตปลูกพืชไร่ (สัญลักษณ์ 2224) มีเนื้อที่ 14,385 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 12.47 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ ได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

- เขตปลูกพืชทางเลือก (สัญลักษณ์ 2225) มีเนื้อที่ 265 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.23 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชทางเลือก ได้แก่ ข้าวโพดหวาน

2) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ เป็นเขตที่ไม่มีระบบชลประทาน การทำการเกษตรต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก และมีข้อจำกัดด้านสมบัติของดินที่ไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชหลายประการซึ่งการแก้ไขข้อจำกัดนั้นทำได้ยากหรือต้องลงทุนสูง เช่น ดินตื้น เนื้อดินเป็นทราย ดินบนพื้นที่ลาดชันสูง ส่งผลให้ศักยภาพของที่ดินต่อการเพาะปลูกอยู่ในระดับไม่ค่อยเหมาะสมถึงไม่เหมาะสม การใช้ที่ดินจำเป็นต้องมีมาตรการสำหรับการเพิ่มผลผลิตควบคู่ไปกับการป้องกันรักษาไม่ให้สภาพพื้นที่เกิดความเสื่อมโทรม มีเนื้อที่ 7,628 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 6.61 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

ทั้งนี้ พบพื้นที่เขตการใช้ที่ดินประเภทนี้ โดยแยกตามชนิดพืช ได้ดังนี้

(1) เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2310) มีเนื้อที่ 1,963 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.71 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกข้าว

(2) เขตปลูกไม้ผล (สัญลักษณ์ 2320) มีเนื้อที่ 238 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.20 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ผล ได้แก่ ลำไย มะม่วง กล้วย

(3) เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์ 2330) มีเนื้อที่ 5,427 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 4.70 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น ได้แก่ สัก ยางพารา ยูคาลิปตัส

3) เขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 169 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.14 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ เขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ (สัญลักษณ์ 2520) ปัจจุบันมีการสร้างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ ประเภทต่าง ๆ มีเนื้อที่ 169 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.14 ของเนื้อที่ตำบล โดยประเภทของโรงเรือนที่พบ ได้แก่ สุกร ไก่ โค กระบือ

6.2.3 เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 6,022 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 5.22 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 3 เขตรอง ได้แก่ เขตชุมชน/สถานที่ราชการ เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต และเขตการใช้พื้นที่เฉพาะ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตชุมชน/สถานที่ราชการ (สัญลักษณ์ 3100) มีเนื้อที่ 3,646 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 3.17 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินชุมชนและที่อยู่อาศัย มีทั้งประเภทชุมชนเมือง ชุมชนชนบท และที่ตั้งของสถาบันและสถานที่ราชการต่าง ๆ

(2) เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต (สัญลักษณ์ 3200) มีเนื้อที่ 2,220 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.92 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินชุมชนและที่อยู่อาศัย เป็นที่ตั้งเพื่อรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร

(3) เขตการใช้พื้นที่เฉพาะ (สัญลักษณ์ 3300) มีเนื้อที่ 155 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.13 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินที่นอกเหนือจาก 2 เขตดังกล่าวข้างต้น เช่น สถานที่พักผ่อน ท้องเที่ยว สวนสาธารณะ รีสอร์ท ระบบขนส่งมวลชน โบราณสถาน เป็นต้น

6.2.4 เขตแหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 1,459 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 1.26 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 2 เขตรอง ได้แก่ เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และเขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ (สัญลักษณ์ 4100) มีเนื้อที่ 679 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.59 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นลักษณะของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง แม่น้ำ เป็นต้น

(2) เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น (สัญลักษณ์ 4200) มีเนื้อที่ 780 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.67 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เช่น คลองชลประทาน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

6.2.4 เขตพื้นที่อื่น ๆ (สัญลักษณ์ 5000) มีเนื้อที่ 2,010 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 1.74 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่มีลักษณะการใช้ที่ดินที่มีความเฉพาะ เช่น เหมืองแร่ ที่ทิ้งขยะ หาดทราย ไม้พุ่ม เป็นต้น

6.2.5 เขตรักษาสมดุของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สัญลักษณ์ 6000) มีเนื้อที่ 17,652 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 15.30 ของเนื้อที่ตำบล มีการใช้ที่ดินเป็นป่าไม้ที่พบในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งอยู่นอกเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็นป่าปลูก ป่าชุมชน

ตารางที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
1. เขตป่าไม้	51,433	44.57
1) เขตป่าไม้สมบูรณ์	48,694	42.20
2) เขตป่าเสื่อมโทรม	156	0.14
3) เขตพื้นที่ธรรมชาติ	2,584	2.23
2. เขตเกษตรกรรม	36,803	31.89
2.1 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่2)	29,006	25.14
1) เขตทำนา	9,610	8.33
2) เขตปลูกไม้ผล	426	0.37
3) เขตปลูกไม้ยืนต้น	4,320	3.74
4) เขตปลูกพืชไร่	14,385	12.47
5) เขตปลูกพืชทางเลือก	265	0.23
2.2 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ	7,628	6.61
1) เขตทำนา	1,963	1.71
2) เขตปลูกไม้ผล	238	0.20
3) เขตปลูกไม้ยืนต้น	5,427	4.70
2.3 เขตปศุสัตว์	169	0.14
1) เขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	169	0.14
3. เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	6,022	5.22
3.1 เขตชุมชนสถานที่ราชการ	3,646	3.17
3.2 เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต	2,220	1.92
3.2 เขตการใช้พื้นที่เฉพาะ	155	0.13
4. เขตแหล่งน้ำ	1,459	1.26
4.1 เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	679	0.59
4.2 เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	780	0.67
5 เขตพื้นที่อื่น ๆ	2,010	1.74
6 เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	17,652	15.30
รวม	115,379	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

บทที่ 7

การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน

7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ภายหลังการจัดทำแผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง แล้วจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

7.1.1 จัดทำเป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2568 ถึง 2572

7.1.2 นำแผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเอื้อมไปเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเอื้อม เพื่อมีส่วนร่วมในกับกรมพัฒนาที่ดินดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผน และได้รับการเชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาตำบล

7.1.3 สถานีพัฒนาที่ดินลำปาง เสนอเป้าหมายและงบประมาณให้รายงานมายังกรมพัฒนาที่ดิน

7.1.4 กรมพัฒนาที่ดินพิจารณาสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมและโครงการตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนการใช้ที่ดิน

7.1.5 สถานีพัฒนาที่ดินลำปาง นำเสนอต่อที่ประชุมจังหวัด/อำเภอ เพื่อสร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานอื่น นำโครงการภายใต้หน่วยงานมาพัฒนาพื้นที่ตามแผนการใช้ที่ดินกำหนด

7.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน

งบประมาณที่กำหนดไว้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ (ตารางที่ 7-1)

เขตเกษตรกรรม

1) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ มีแผนงาน/โครงการ ดังนี้

- (1) การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
- (2) การพัฒนากลุ่มเกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย/PGS
- (3) การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด
- (4) การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด
- (5) การส่งเสริมการไถกลบและผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
- (6) การจัดหาปูนโดโลไมต์
- (7) การส่งเสริมการปรับปรุงพื้นที่ดินกรด
- (8) การตรวจวิเคราะห์ดิน

2) การชะล้างพังทลายของดิน มีแผนงาน/โครงการฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ดังนี้

- (1) การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
- (2) การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในเขตพัฒนาที่ดิน

3) การพัฒนาแหล่งน้ำ มีแผนงาน/โครงการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ขนาด 1,260 ลบ.ม.

7.3 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น

การดำเนินงานของหน่วยงานอื่น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่ทางหน่วยงานอื่นได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการนั้น ๆ (ตารางที่ 7-2)

7.3.1 เขตเกษตรกรรม

1) เขตทำนา เขตปลูกพืชไร่ เขตปลูกไม้ผล และเขตปลูกไม้ยืนต้น

(1) สนับสนุนเรื่อง ฝายน้ำล้น (ปูนซีเมนต์) การขุดลอกแหล่งน้ำ อ่างเก็บน้ำ คลองส่งน้ำและระบายน้ำ (กรมชลประทาน)

(2) ขุดลอกลำน้ำหลัก ซึ่งมีปัญหาน้ำไหลหลาก เกิดการชะล้างพังทลายตลิ่งพัง (น้ำแม่ตุ๋ย น้ำแม่เฟือง) (กรมเจ้าท่า)

(3) การอบรมให้ความรู้เรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการป้องกัน และกำจัดโรคแมลงของข้าว การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ (กรมการข้าว)

(4) ใช้ตลาดนำการผลิตในการเลือกชนิดพืชและหาตลาดรองรับ ทั้งในเขตที่เหมาะสมและในเขตที่ไม่เหมาะสมและต้องการปรับเปลี่ยนชนิดพืช (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด/สำนักงานสหกรณ์จังหวัด)

(5) สนับสนุนระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล)

(6) การอบรมให้ความรู้การเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) (กรมวิชาการเกษตร)

(7) การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวโพดหวาน มันสำปะหลัง พร้อมหาแหล่งท่อนพันธุ์มันสำปะหลังที่ดี และการกำจัดโรคแมลงศัตรูพืช (กรมส่งเสริมการเกษตร)

2) เขตปศุสัตว์

ส่งเสริม/สนับสนุนการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด)

7.3.2 เขตแหล่งน้ำ

สนับสนุนการพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ (สำนักงานชลประทานจังหวัด)

7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการดำเนินงานจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่องค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2567 ได้มีความต้องการของประชาชนที่ต้องการให้ดำเนินการเกี่ยวกับการแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรมและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การขาดแคลนน้ำ และเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตให้เหมาะสมกับที่ดิน ดังนั้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ กรมพัฒนาที่ดินได้วิเคราะห์ความต้องการเบื้องต้น ดังต่อไปนี้

ปัญหาในภาพรวมของตำบล สรุปได้ว่า มีปัญหาที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) ปัญหาดินเสื่อมโทรม และ (2) ปัญหาการขาดแคลนน้ำ โดยมีปัญหารองลงมา คือ ปัญหาการไร้กรรมสิทธิ์ที่ดิน รวมไปถึงการพัฒนาพื้นที่แหล่งน้ำไม่ได้ซึ่งอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ ปัญหาดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของราษฎรในชุมชนโดยรวม

ในประเด็นปัญหาความเสื่อมโทรมของที่ดินนั้นจะหมายรวมถึง (1) การชะล้างพังทลายของดิน (2) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ จากการวิเคราะห์ความลาดชันของพื้นที่ พบว่า ที่ระดับความลาดชัน >35 %

มีพื้นที่มากถึง 54,658 ไร่ หรือร้อยละ 47.37 ของเนื้อที่ตำบล รองลงมา ที่ระดับความลาดชันระหว่าง 0-2 % มีพื้นที่ 18,702 ไร่ หรือร้อยละ 16.22 ของเนื้อที่ตำบล ที่ระดับความลาดชันระหว่าง 5-12 % มีพื้นที่ 18,179 ไร่ หรือร้อยละ 15.75 ของเนื้อที่ตำบล ที่ระดับความลาดชันระหว่าง 2-5 % มีพื้นที่ 13,586 ไร่ หรือร้อยละ 11.78 ของเนื้อที่ตำบล ที่ระดับความลาดชันระหว่าง 12-20 % มีพื้นที่ 7,329 ไร่ หรือร้อยละ 6.35 ของเนื้อที่ตำบล และที่ระดับความลาดชันระหว่าง 20-35 % มีพื้นที่ 2,925 ไร่ หรือร้อยละ 2.53 ของเนื้อที่ตำบลตามลำดับ การที่สภาพภูมิประเทศมีความลาดชันสูงย่อมเสี่ยงต่อการชะล้างพังทลายของดินได้ง่ายและรุนแรง ผลกระทบที่ตามมาคือ หน้าที่ดินที่ถูกชะล้างไหลลงมาสู่เบื้องล่างไปทับถมตามลำน้ำตามธรรมชาติ เหมือง ฝาย และอ่างเก็บน้ำจนตื้นเขิน ไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตามศักยภาพที่ควรจะเป็น จึงเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำทั้งน้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค และน้ำเพื่อการเกษตร นอกจากนี้ การใช้ที่ดินอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานย่อมส่งผลให้สมบัติของดินมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพและเคมีของดิน ส่งผลให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ลดลง หากไม่ได้รับการปรับปรุงฟื้นฟู จะเกิดความเสื่อมโทรมของดินได้ในไม่ช้า โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ดินต้น หากไม่มีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างเหมาะสม จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและเสี่ยงต่อการไม่คุ้มค่าต่อการลงทุนทำการเกษตรเป็นอย่างสูง

สำหรับประเด็นปัญหาการขาดแคลนน้ำ มีข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาโดยดำเนินการ 6 ประการ คือ (1) การขุดลอกแหล่งน้ำในปัจจุบันซึ่งรวมถึงอ่างเก็บน้ำ ฝายกั้นน้ำ และลำน้ำ (2) สร้างอ่างเก็บน้ำ หรือฝายกั้นน้ำ เพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิม (3) ก่อสร้างคลองส่งน้ำเพื่อการกระจายน้ำไปสู่พื้นที่การเกษตร (4) ขุดเจาะบ่อบาดาล (5) การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ และ (6) ฟื้นฟูระบบนิเวศป่าต้นน้ำ ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นที่มีอยู่ในปัจจุบัน สรุปได้ว่า “ไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาหมู่บ้านใด หมู่บ้านหนึ่งหรือใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่ง แล้วจะแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำทั้งตำบลได้โดยสิ้นเชิง”

การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำจะต้องดำเนินการทั้งตำบล ควบคู่ไปกับปัญหาการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ด้วยการจัดทำโครงการ “**การพัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบ**” โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วน คือ **1. ส่วนของต้นน้ำ** อันเป็นพื้นที่ป่าไม้ สภาพพื้นที่ที่มีความลาดชัน ความลาดชัน 12-20 เปอร์เซ็นต์ มีระดับความสูญเสียดินในระดับรุนแรงมาก การจัดการพื้นที่ต้องปลูกป่าเสริม สร้างฝายชะลอน้ำ เพื่อรักษาน้ำให้อยู่ในพื้นที่ โดยทำการก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อลดการชะล้างพังทลาย การสูญเสียดิน และชะลอการไหลของน้ำ **2. ส่วนของกลางน้ำ** สภาพพื้นที่ประกอบด้วยลูกคลื่นลอนลาด ความลาดชัน 5 – 12 เปอร์เซ็นต์ พื้นที่บางส่วนมีระดับความสูญเสียดินในระดับปานกลางถึงระดับรุนแรง การจัดการพื้นที่ควรมีมาตรการก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ จัดรูปที่ดิน วางผังน้ำทั้งระบบ และสนับสนุนการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิต และ **3. ส่วนของปลายน้ำ** สภาพพื้นที่เป็นที่ราบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย ความลาดชัน น้อยกว่า 5 เปอร์เซ็นต์ มีพื้นที่ส่วนน้อยที่มีความเสี่ยงในการสูญเสียดินจากการชะล้างพังทลายของดิน การจัดการพื้นที่ควรพัฒนาที่ดินและระบบน้ำ ได้แก่ การขุดลอกคลอง ก่อสร้างสระน้ำ ฝายกั้นน้ำ คลองส่งน้ำ คลองระบายน้ำหรือพนังป้องกันน้ำท่วม การขุดบ่อบาดาล การปรับปรุงที่ดินเพื่อปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิต และการทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อให้การใช้ที่ดินสามารถใช้พื้นที่ได้อย่างต่อเนื่องและเกิดประโยชน์ทั้งตัวเกษตรกร ชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตเกษตรกรรมที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2568-2572

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
1. เขตทำนา เนื้อที่ 11,573 ไร่	1.การปรับปรุงบำรุงดิน	4,054,000
	1.1 การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	65,000
	1.2 ผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	1,487,500
	1.3 ส่งเสริมการปลูกพืชปุ๋ยสดปรับปรุงบำรุงดิน	150,000
	1.4 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร	49,000
	1.5 การทำปุ๋ยหมัก	1,700,000
	1.6 การจัดหาปูนโดโลไมท์	425,000
	1.7 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรด	7,500
	1.8 การส่งเสริมการไถกลบและผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดก๊าซเรือนกระจก	170,000
	2.การบริหารจัดการน้ำ	126,000
	- บ่อน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	126,000
2. เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 664 ไร่	2.การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ	7,500,000
	- โครงการเขตพัฒนาที่ดิน	7,500,000
	การปรับปรุงบำรุงดิน	659,250
	1. การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	19,500
	2. การทำปุ๋ยหมัก	510,000
	3. การจัดหาปูนโดโลไมท์	127,500
	4. การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรด	2,250

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ตาราง 7-1 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
3. เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 9,747 ไร่	การปรับปรุงบำรุงดิน	353,000
	1. การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	13,000
	2. การทำปุ๋ยหมัก	340,000
4. เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 14,385 ไร่	การปรับปรุงบำรุงดิน	1,966,500
	1. การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	32,500
	2. ผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	743,750
	3. ส่งเสริมการปลูกพืชปุ๋ยสดปรับปรุงบำรุงดิน	75,000
	4. พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร	49,000
	5. การทำปุ๋ยหมัก	850,000
	6. การจัดหาปุ๋ยอินทรีย์	212,500
	7. การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรด	3,750
5. เขตแหล่งน้ำ เนื้อที่ 1,459 ไร่	การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	600,000
	- การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ	600,000
รวมเขตเกษตรกรรม	1.การปรับปรุงบำรุงดิน	7,032,750
	2.การบริหารจัดการน้ำ	126,000
	2.การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	600,000
	3.การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ	7,500,000
	รวมแผนงาน/โครงการ	15,258,750

ตารางที่ 7-2 สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
1.เขตเกษตรกรรม	
1.1 เขตทำนา เนื้อที่ 11,573 ไร่	1. สนับสนุนเรื่อง ฝายน้ำล้น (ปูนซีเมนต์) การขุดลอกแหล่งน้ำ อ่างเก็บน้ำ คลองส่งน้ำและระบายน้ำ (กรมชลประทาน) 2. การอบรมให้ความรู้เรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการป้องกัน และกำจัดโรคแมลงของข้าว การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว คุณภาพ (กรมการข้าว) 3. ใช้ตลาดนำการผลิตในการเลือกชนิดพืชและหาตลาดรองรับ ทั้งในเขตที่เหมาะสมและในเขตที่ไม่เหมาะสมและต้องการปรับเปลี่ยนชนิดพืช (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด/สำนักงานสหกรณ์จังหวัด) 4. ขุดลอกลำน้ำหลัก ซึ่งมีปัญหาน้ำไหลหลาก เกิดการชะล้างพังทลายตลิ่งพัง (น้ำแม่ตุ๋ย น้ำแม่เฟือง) (กรมเจ้าท่า)
1.2 เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 664 ไร่	1. สนับสนุนระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล) 2. การอบรมให้ความรู้การเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP) (กรมวิชาการเกษตร) 3. สนับสนุนเรื่อง ฝายน้ำล้น (ปูนซีเมนต์) การขุดลอกแหล่งน้ำ อ่างเก็บน้ำ คลองส่งน้ำและระบายน้ำ (กรมชลประทาน)
1.3 เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 9,747 ไร่	1. สนับสนุนระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล)
1.4 เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 14,385 ไร่	1. การอบรมให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยีการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวโพดหวาน มันสำปะหลัง พร้อมหาแหล่งท่อนพันธุ์มันสำปะหลังที่ดี และการกำจัดโรคแมลงศัตรูพืช (กรมส่งเสริมการเกษตร) 2. สนับสนุนเรื่อง ฝายน้ำล้น (ปูนซีเมนต์) การขุดลอกแหล่งน้ำ อ่างเก็บน้ำ คลองส่งน้ำและระบายน้ำ (กรมชลประทาน) 3. สนับสนุนระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล)
1.5 เขตเลี้ยงสัตว์ เนื้อที่ 169 ไร่	1. สนับสนุนเรื่องการเลี้ยงสัตว์และพันธุ์อาหารสัตว์ (กรมปศุสัตว์)
2. เขตแหล่งน้ำ เนื้อที่ 1,459 ไร่	1. สนับสนุนการพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ (สำนักงานชลประทาน กรมป่าไม้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น)

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ตาราง 7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณโครงการนำร่อง ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง แผน 5 ปี (พ.ศ. 2568-2572)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ					รวม	หน่วยงาน รับผิดชอบ
			2568	2569	2570	2571	2572		2568	2569	2570	2571	2572		
1. การปรับปรุงบำรุงดิน															
เขตทำนา/ไม้ผล/ ไม้ยืนต้น/พืชไร่	1.1 การส่งเสริมการผลิตและ การใช้สารอินทรีย์ผลิต น้ำหมักชีวภาพจากสารเร่ง พด.	ลิตร	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000	10,000	26,000	26,000	26,000	26,000	26,000	130,000	พด.
เขตทำนา/ไม้ผล/ พืชไร่	1.2 การผลิต-จัดหาเมล็ด พันธุ์พืชปุ๋ยสด	ตัน	15	15	15	15	15	75	446,250	446,250	446,250	446,250	446,250	2231250	พด.
เขตทำนา/ไม้ผล/ พืชไร่	1.3 การส่งเสริมการปรับปรุง บำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	ไร่	3000	3000	3000	3000	3000	15000	45,000	45,000	45,000	45,000	45,000	225,000	พด.
เขตทำนา/ไม้ผล/ ไม้ยืนต้น/พืชไร่/ เลี้ยงสัตว์	1.4 การพัฒนากลุ่มเกษตรกร ใช้สารอินทรีย์ลดการใช้ สารเคมีทางการเกษตร	กลุ่ม	4	4	4	4	4	20	19,600	19,600	19,600	19,600	19,600	98,000	พด.
เขตเกษตรกรรม	1.5 การทำปุ๋ยหมัก สูตรกรมพัฒนาที่ดิน	ตัน	200	200	200	200	200	1,000	680,000	680,000	680,000	680,000	680,000	3,400,000	พด.
เขตทำนา/ไม้ผล / ไม้ยืนต้น/พืชไร่	1.6 การจัดหาปุ๋ยโดโลไมท์	ตัน	90	90	90	90	90	450	153,000	153,000	153,000	153,000	153,000	765,000	พด.
เขตทำนา/ไม้ผล / ไม้ยืนต้น/พืชไร่	1.7 การส่งเสริมการปรับปรุง บำรุงพื้นที่ดินกรด	ไร่	180	180	180	180	180	900	2,700	2,700	2,700	2,700	2,700	13,500	พด.
เขตทำนา/พืชไร่	1.8 การส่งเสริมการไถกลบ เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือน กระจก	ไร่	100	100	100	100	100	500	34,000	34,000	34,000	34,000	34,000	170,000	พด.

แผนการใช้ที่ดินตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ตาราง 7-3 (ต่อ)

เขตการใช้ ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ					รวม	หน่วยงาน รับผิดชอบ	
			2568	2569	2570	2571	2572		2568	2569	2570	2571	2572			
2. การบริหารจัดการน้ำ																
เขตทำนา/ ไม่ผล/ ไม่ยืนต้น/ พืชไร่	การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทาน	บ่อ	0	0	2	2	2	6	0	0	42,000	42,000	42,000	126,000	พด.	
3. การฟื้นฟูและป้องกันการ ชะล้างพังทลายของดิน																
พื้นที่แหล่งน้ำ	การปลูกหญ้าแฝกเพื่อ การอนุรักษ์ดินและน้ำ	กล้า	100,000	100,000	100,000	100,000	100,000	500,000	120,000	120,000	120,000	120,000	120,000	600,000	พด.	
4. การจัดทำระบบอนุรักษ์ดิน และน้ำ																
เขตทำนา	โครงการเขตพัฒนาที่ดิน	ไร่	1000	0	1000	0	1000	3000	2,500,000	0	2,500,000	0	2,500,000	7500000	พด.	

หมายเหตุ: งบประมาณที่กำหนดไว้นี้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้มีการจัดสรรให้ดำเนินการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. 2567. รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน รายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล (ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2566). แหล่งที่มา: <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/TableTemplate/Area/statpop>, 1 มีนาคม 2566.
- กรมการพัฒนาชุมชน. 2567. ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) รายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล ปี 2565. แหล่งที่มา: <https://ebmn.cdd.go.th/>, 25 กุมภาพันธ์ 2567.
- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. 2567. ปริมาณน้ำและจำนวนบ่อบาดาล ปี 2565. แหล่งที่มา: <http://app.dgr.go.th/newpasutara/xml/search.php>, 26 พฤษภาคม 2567.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2567. จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จำแนกรายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล (ณ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567). แหล่งที่มา: <http://mvos2.gistda.or.th/>, 1 มีนาคม 2567.
- กรมอุตุนิยมวิทยา. 2567. ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2537-2566). กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, กรุงเทพฯ.
- กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน. 2567. แผนที่สภาพการใช้ที่ดิน ปี 2566 (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน. 2567. แผนที่ทรัพยากรดิน (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- บัณฑิต ต้นศิริ และ คำรณ ไทรพิภ. 2542. คู่มือการประเมินคุณภาพที่ดิน. กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเอื้อม. 2567. วิสัยทัศน์. แหล่งที่มา: <https://www.banauem.go.th/vision-rev2>, 20 สิงหาคม 2567.

สถานีพัฒนาที่ดินลำปาง
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 6
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ม.4 ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง 52190
โทรศัพท์ 054-269569